

Ale tak tomu nebude — alespoň ne trvale.

Je-li nám co jasno dnes, v době mužské a ženské otázky a polemické literatury, a bude-li nám co jasnější den po dni, jest to to, že potřebujeme vzájemného styku; vzájemné výchovy, od dětství až do stařectví, ve všem a všim: životem, školou a předem uměním a poesii.

A na moderní ženě bude v první řadě záležet, aby nenaplnila se strašná kletba Samsonova z básně Alfreda de Vigny:

Bientôt, se retirant dans un hideux royaume,
La femme aura Gomorre et l'homme aura Sodome;
Et, se jetant, de loin, un regard irrité,
Les deux sexes mourront chacun de son côté —

Což přeloženo do literárního jazyka zní: *aby byla znemožněna obmezeně nenávislná strindbergovská literatura, ať již ji píší muži nebo ženy.*

Geniova mateřština

(Prolog k výstavě Rodinově)

Význam každého velikého umělce-tvůrce a genia pro život je v tom, že on jediný mluví k nám *psychickou mateřštinou* a nutí nás, abychom mu v ní odpovídali — neboť jiných odpovědí nepřijímá a jiným odpovědím nerozumí. Tím kypří a obnovuje okoralou líchu života, který ve svém všedním dni uniká stále a stále do naučeného odcizení, hubené plochosti a starobné konvence.

Psychická mateřština! Jak málokdo z nás ji slyšel i jen jednou v životě, jak málokdo z nás jí ne mluvil — ale jen *vykřikl* jednou za život, z hlubin vnitřní úzkosti a tísně! Neboť hovoříme všichni stále jazykem cizím, hladkým a vypůjčeným, jemuž naučily nás žebrácké potřeby naší malosti a slabosti — jazykem celého světa, jazykem papírové všeobecnosti, která na nás odevšad doléhá a všude nás dusí. Nikdy skoro nedostane se k slovu naše nejvnitřnější *já*: mluvíme jen s povrchu a jen povrchem a ani jím ne, ani jeho citlivostí a dráždivostí, která je dávno již otřena a otupena — ne, jen uniformními barvami, které jej přetřely, jen suchým prachem, jenž se navrstvil na něm od včerejška, jen konvencí cizoty a náhody. Musí přijít veliká událost, osud, tragika a zabušit pěstí na hrobku naší bytosti, propálit se bolestí k našemu jádru a vyrazit z nás výkřik pravdy, hrůzy a vášně, jehož bychom sami nenalezli a který by byl v nás zaklet navždy.

Ale genius nezná jiného jazyka než svojí mateřštinu: jí mluví stále a výlučně, ryze a plně, nebojácně. Všecky svaté vnitřní prameny, z nichž žije lidská bytost, zasypané v nás struskami, vyschlé nebo zkalené, zpívají v něm čistě, naladěny na základní tón jako věrný

nástroj, a vylévají se štědře a bohatě jako překypující milost.

Takový genius je Rodin, před jehož dílo stává vás krásný iniciativní čin mladých českých výtvarníků sdružených v „Manesu“.

Rodin mluví stále a neúchylně mateřštinou genia, jazykem věčnosti, kterému se teprve musíte učit naslouchat a rozumět, poněvadž jste mu odcizeni lety a lety malosti a plochosti. A nemůžete mu porozumět, pokud nezapomenete na všechny druhotné a odvozené orgány, na všechno umělé, přiučené a přivychované, na všechno papírovost, abstraktnost a mechaniku života a nebudete naslouchat očistěnými a nejhlubšími svými pudy, ušima svých kořenů, všemi póry své prabytosti.

V jeho plastice jako v žádném druhém výtvarném díle moderních věků zní prasíly života a osudu, nejstarší a nejhlubší jejich živly, základní tóny, na nichž jsou sklenuty a jimiž jsou rytmovány. Zde stojíte před věčnou tváří oněch strašných matek — *magnae matres*, říkal jim starověk — k nimž do útrob zemských sestupuje pro poslední zasvěcení v mysteria bytí Goethův Faust. Zde vyznělo všechno nejpodstatnější, nejvěčnější a nejšilenější ze života a smrti a vyznělo to linií opojenou a horečnou jako bolest a rozkoš, citlivou a učelivou jako nervové fluidum, slavnou a širou jako sám zákon bytí, vzniku a zmaru.

Nebylo sochaře a málo bylo v posledním věku umělců vůbec, kteří tak hluboko sestoupili s vámi k temným studním tvůrčího chaosu, kteří z nich čerpali tak původně a bezprostředně, kteří vám dali pít rovnou z dlaní svaté vody, již nabrali, přímo k horečným rtům, kteří vám dovolili nahlédnout tak hluboko do mysteria tvoření: největší většina žila a žije ne ze zdroje, ale z prostředníků a nalévá vám nápoj již neschůlněkráté přelítý, zteplelý a zvětralý, když byl dříve prošel dlouhým kolem číši a rukou, jež jim jej naposledy podaly.

Rodinovo umění je celé z první ruky: je to umění geniální v nejvyšší potenci slova, je to geniova mateřština do slova i do písmene.

Skloníte-li se nad některé jeho sochy, jest vám, jako by vám zadychnul do tváře chlad étheru, v němž se koupaly a který se zachytil v záhybech jejich pleti. Jsou to bouřky vášně, hrůzy a rozkoše, zachycené přímo a rovně, jak se rozžehly ve tmě noci a mračen: jsou

zároveň horké jako čerstvě zapálený blesk i vlhké tmou chaosu, z něhož se právě zrodily.

Leží na nich ještě všechn pel tvůrčí samoty, celé mlunné ovzduší jejich duševní pravlasti, všechna chladná rosa mystické půlnoci — pel a rosa, svědectví božského původu, které, i kdyby jich náhodou dovedla zachytit, setřítí do banální hladkosti a vyleštěné střízlivosti bylo by první starostí umělecké prostřednosti.

Podmanivé a vítězné kouzlo některých jeho soch, které vás jímá a drží, dá se pochopit jen tak, že jsou geniův *autograf* — první vlastní horké a vášnivé črty psychické ruky, bez retuší, nepřepsané a nepřizpůsobené.

Vůně tvůrčího chaosu, vůně tmy a jejího mysteria ulpěla a spí ještě ve vlhké svaté atmosféře na sochách Rodinových. Ona jest to, která nás opíjí: nejzáčnejší víno, které vám může nalít do číše i sám genius. Zdvihněte ji uctivě a zbožnou rukou neste ke rtům: pijete tu vlastní tvůrčí mysterium země.

Mysterium toto dá se opsat a pochopit jen tak, že *Rodinovi je plastika mateřštinou jako žádnému druhému sochaři od staletí*. Postavte vedle něho i největší mistry, jež jste posud viděli, a zpatrní se vám celý rozdíl mezi nimi: plastika jest jim jen řečí naučenou, třeba dobře, dokonale a správně naučenou a bezvadně ovládanou, ale přes všechno ne nejhlubším a jedině zákonným, nýbrž více méně náhodným a libovolným prostředkem projevu a výrazu. V jejich výtvozech není té strašné nutkavosti, ani té omamující závratí, která k sobě táhne a si podrobuje jako přírodní zjev. Odtud u nich, buďtež technicky sebedokonalejší, buď malichernost nebo suchost a střízlivost, vtíravost matematické formule, vypočtené lešení, které není a *nemůže* ani být nikdy dost zakryto. Díly jejich jde trhlinka: nepodařilo se jim v tvůrčí výhni roztavit a jednotným rytmem vyzpívat hmotu.

U Rodina přerod instinktu v intelekt, inspirace v dílo, individuálního a ryze osobního v typ jest zázračně úplný a cele strávený, bez zlomků, integrální: vlastní a pravý akt tvůrčího mysteria.

V tom, jak sloučil nejspornější póly: sugestivnost s výpočtem, svobodu se zákonem, živelnost s intelektem, aby se doplňovaly

a stupňovaly, kde se jinde ruší — v tom je tvůrčí *actus mysticus*, před nímž vždy bude v úctě a bázni váznout slovo a péro a k němuž nejspíše ještě přiblíží se opojený zrak nesený ohnivým křídlem intuice. To, co Rodin vyslovuje, nejen že se nedá vyslovit žádným jiným uměním než plastikou, ale nedá se ani v ní vyslovit celeji a ryzeji, nervněji a typičtěji zároveň. Zde jsme, alespoň v přítomnosti, u hranic lidské síly.

Rodin našel mateřštinu plastiky, která byla ztracena po celá staletí a která, byť i nezanikla před ním úplně, tekla jen tenkou, často přerušovanou stružkou v dílech několika málo skutečně tvořivých plastiků devatenáctého věku: u Rodina vyvěrají zase po staletích všechny její spojené prameny a tryskají horečnou tepnou.

Sochařství, které zdálo se jednu dobu uměním fosilním, mrtvou a ztrnulou řečí starých, silných, vyhynulých dob, rozhlaholil v živý, vášnivý a nervní jazyk našeho horečného a bolestného dneška a vyslovil jím, co zdálo se nemožným: zmítaný, roztřepený a šíleně k nebi bijící plamen jeho nejvzepjatějších vášní i nejopojnějších snů. Učinil ze sochařství po staletích uměleckou mateřštinu doby, horký, nekonvenční a pravdivý její výraz, samu tepnu a sám nerv poslední chvíle. V tomto jazyku, v němž, zdálo se již, jsou možni jen gramatikové a starožitníci a v němž, zdálo se, dá se jen kopírovat, parafrazovat a lepit střízlivá próza, Rodin zase *básní* a básní po věcích *první*.

Spojil nás jednak živě a bolestně s heroickou dobou v umění minulosti, která se zdála být již dalekou a vybledlou legendou, jednak sklenul první duhový oblouk mostu do budoucnosti. Dovedete-li se dost odvážně zadívat do tmy věků, uvidíte, že Rodin rozžihá pochodeň, která vypadla z ustydých rukou Donatellových a Michelangelových, a vrhá ji přes náš věk do řad příštích, a ztišíte-li svoje srdce u paty jeho soch do dosti hluboké pozornosti, uslyšíte, jak odpovídá na otázky, jež položily minulé věky, a jak volá sám novými do věků budoucích.

Rodin je veliký obnovitel a obroditel.

A obroditelům mohou porozumět a jim odpovědět jen obrození,

jen ti, kdo se na nich obrodí. Umělecké mateřštině geniově dá se odpovědět zase jen mateřštinou: sami v sobě, ve svých hlubinách musíte nalézt její kovový jazyk.

Před Rodinem musíte se naučit *odvaze* obdivu a *odvaze* nenávisti, bez nichž nejste uměleckým lidem, ale beztvarym blátem.

Před Rodinem musíte se vychovat na poctivou a věrnou resonanční půdu pro příští *svoje* veliké tvůrce, na pevnou mateřskou půdu pod nohy svého budoucího obra.

Před Rodinem musíte pochopit, že genius jest nejprve v opovržení vším chladem, vši polovičitostí, vši opatrností a vši konvencí a že žít vášnivě, cele, hrdinně a oddaně znamená se mu blížit a připravovat jeho příští.

Jinak odšumí pro vás tento umělecký hod bez užitku a významu, a až pohasnou jeho světla, bude temněji a pustěji u nás, než bylo před ním.